

**“MUŞKİLÂTU BERÂMİCİ TA‘LÎMÎ'L-‘ARABİYYE LÎ'N-
NÂTİKÎNE Bİ-ĞAYRİHÂ FÎ TURKİYÂ -MULÂHAZA
MEYDÂNİYYE- MA‘A ‘ARDİ TECRİBETİ BERNÂMECİ'L-
‘ARABİYYE FÎ MUESSESETİ İSTANBUL LÎ'T-TA‘LÎM
VE'L-EBHÂS”**

Ahmad Snobar, İSAR Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1436/2015, 88 s.

Osman ARPAÇUKURU*

Bu tanıtım yazısında Yrd. Doç. Dr. Ahmad Abdalcabbâr SNOBAR’a ait “*Muşkilâtu Berâmicî Ta‘lîmî’l-‘Arabiyye li’n-Nâtikîne bi-Ğayrihâ fî Turkiyâ -Mulâhaza Meydâniyye- ma‘a ‘Ardî Tecribeti Bernâmecî’l-‘Arabiyye fî Muesseseti İstanbul li’t-Ta‘lîm ve’l-Ebhâs*” isimli kitap takdim edilecektir. Kitabı tanıtmaya geçmeden önce yazarı hakkında kısaca bilgi vermek maksadın tamamlanması bakımından faydalı olacaktır.

Ahmad SNOBAR, aslen Ürdünlü olup Türkiye’de yaşamaktadır. İstanbul Eğitim ve Araştırma Vakfı’nda (İSAR) Arapça eğitim direktörlüğünü görevini yürütmektedir. Aynı zamanda İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi’nde Hadis Anabilim Dalında görevli öğretim üyesidir. 2009 yılında doktora (Ürdün Üniversitesi), 2013’te de yardımcı doçentlik (İstanbul, 29 Mayıs Üniversitesi) unvanı almıştır. Arapçanın yabancı dil olarak öğretimi, bu alanda karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları ile yakından ilgilenen yazar birçok uluslararası konferans ve sempozyuma tebliğci olarak katılmış. Bunlardan biri de 25-26 Nisan 2015 tarihlerinde, İstanbul Eğitim ve Araştırma Vakfı (İSAR), Ürdün QASID Yabancı Diller Merkezi ve Filistin Necah Üniversitesi’nin işbirliği ile İstanbul İSAM konferans salonlarında gerçekleştirilen “*el-Mu’temeru’d-Duveliyu’l-Evvel li-*

* Öğr. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, oarpacukuru@nku.edu.tr.

Ta'lîmi'l-'Arabîyye li'n-Nâtîkîne bi-Ğayrihâ: er-Ruâ ve't-Tecârib” (I. Uluslararası Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretimi: Vizyon ve Tecrübeler) başlıklı sempozyumdur. Ahmad Snobar adı geçen sempozyumda hem tebliğ sundu hem de Sempozyum Hazırlık Kurulu üyesi olarak görev aldı. Kendisi ile bu sempozyumda tanıştık ve bilgi alışverişinde bulunma fırsatımız oldu.

Yazar hakkında bu kısa bilgilendirmeden sonra kitap hakkında notlarımızı paylaşmak istiyoruz.

Ahmad Snobar’ın 88 sayfadan oluşan kitabı, bildiğimiz kadarıyla, Türkiye’de yabancı dil olarak Arapça öğretim programlarının sorunlarına ve çözüm önerilerine dair bir yabancı tarafından kaleme alınmış ilk kitap olma özelliğine sahiptir. Gerçi bu konuda yabancı akademisyenler tarafından kaleme alınmış çeşitli makaleler bulunmakla beraber bir kitap olarak basılmış bir çalışma bilmiyoruz. Bu arada bu konuda Türk araştırmacılar tarafından kaleme alınmış, gördüğümüz en kapsamlı kitabın Hasan Soyupek’e ait “*İkinci Meşrutiyet’ten Günümüze Türkiye’de Arapça Öğretimi*” başlıklı doktora çalışması olduğunu belirtelim (SDÜ, Isparta, 2004).

Diğer yandan ülkemizde Arapça öğretiminde bilgi ve deneyim sahibi, sahanın içinden bir Arap akademisyen tarafından kaleme alınmış olmasının kitaba ayrıca değer kattığı söylenebilir. Bu bakımdan kitabın, Türkiye’de Arapça öğretim programlarının sorunları ve çözüm önerileri ile ilgilenen araştırmacıların istifade edebilecekleri bir çalışma olduğu kanaatindeyiz.

Tebliğ metinlerinden meydana gelen çalışma kitap formatından biraz farklılık göstermektedir. Örneğin, bölümlerin bulunmadığı kitap Önsöz’le başlamakta, birinci kısım ve ikinci kısımlarda ayrıca birer önsöz bulunmaktadır. Ayrıca sayfa düzeni de daha iyi olabilirdi. Ancak, tebliğ metni olan çalışmanın daha en başından kitap olarak planlanıp kaleme alınmadığı hatırlandığında biçimsel eksiklikler inşafı karşılanabilmektedir.

Kitap, her biri farklı bir tebliğ metni olan iki kısımdan meydana gelmektedir. Birinci kısım, yazarın 2013 yılında Abu Dabi’de gerçekleştirilen “*el-Mu’temeru’d-Duveliyu’l-Evvel li-Ta’lîmi’l-‘Arabiyye li’n-Nâtikîne bi-Ğayrihâ: Tecârib ve Ruâ Mustakbeliyye*” (I. Uluslararası Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretimi: Tecrübeler ve Geleceğe Dair Vizyon) başlıklı sempozyumda sunduğu “*Ehemmu Muşkilâti Berâmici Ta’lîmi’l-‘Arabiyye li’n-Nâtikîne bi-Ğayrihâ fî Turkiyâ -Mulâhaza Meydâniyye-*” (Türkiye’de Arapçayı Yabancı Dil Olarak Öğreten Programların En Önemli Sorunları -Saha Çalışması-) başlıklı tebliğ metninden oluşuyor (s.7-58).

İkinci kısım ise, 2015 yılının nisan ayında İstanbul’da gerçekleştirilen sempozyumda sunduğu “*Tecribetu Bernâmeci’l-‘Arabiyye fî Muesseseti İstanbul li’t-Ta’lîm ve’l-Ebhâs (İSAR)*” (İstanbul Eğitim ve Araştırma Vakfı’nda (İSAR) Uygulanan Arapça Programları Deneyimi” başlıklı tebliğ metninden meydana geliyor (s.59-85).

Önsöz’de Ahmad Snobar kitabın amacını, bilgi alışverişini ve yapıcı eleştiricileri sağlamak şeklinde ifade etmektedir.

Türkiye’de Arapçayı yabancı dil olarak öğreten programların en önemli sorunlarının konu edildiği birinci kısım; önsöz, dört ana başlık ve “Sonuçlar ve Tavsiyeler” başlıklı sonuç yazısından oluşmaktadır.

Önsöz’de Türkiye’de özellikle son yıllarda Arapçaya büyük ilgi artışı olduğu, bu yönelişin iki tarafı keskin bir bıçak görüntüsü arz ettiği belirtilmektedir. Yazara göre; Arapçaya yönelişin keskin taraflarından biri, söz konusu ilgi artışının Arapçanın Türkiye’de yayılmasına, Arap dünyası ile ilişkilerin güçlenmesine ve dinî meseleleri anlamaya katkı sağlamasıdır. Arapçaya ilginin diğer keskin yüzü ise, Arapça öğretimi sağlam ve bilimsel esaslar, programlar ve metotlar temelinde yapılmayıp bunda başarısız olunduğu takdirde bunun öncelikle Arapçaya fatura ediliyor olmasıdır. Arapçanın insafsızca eleştirilmesinin yanı sıra ayrıca Arap toplumları da geri kalmışlıkla ve öğretim etkinliklerinde çağın gelişmelerine ayak uyduramamakla suçlan-

maktadır. Arapçanın yabancı dil olarak öğretimi programlarının karşı karşıya bulunduğu sorunlar giderilmediği takdirde başarısızlık yakamızı bırakmayacaktır.

Ahmad Snobar, Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında, orta öğretim kurumlarında ve Arapça öğretimi yapan özel kurs ve kurumlarda gerek öğretmenlerin gerek öğrencilerin Arapçanın öğretim ve öğreniminde pek çok zorluk ve sorunla karşılaştıklarını söylemektedir. Arapça öğretiminde başarılı olmak için öncelikle bu zorluk ve sorunların farkında olmak ve ardından bunlara çözüm bulmaya çalışmak gerekmektedir.

Ahmad Snobar, kitapta anlattıklarının, masa başında kurgulanmış teoriler olmadığını, doğrudan sahanın içinde kazanılmış tecrübelerden ve ayrıca Türk ve Arap hocaların yanı sıra Türk öğrencilerle yapılan görüşmelerden edinilmiş verilere dayandığını söylemektedir. Dolayısıyla dile getirilen çözüm önerileri uygulanabilir tekliflerdir.

Yazar, kitabında, Arapça öğreten veya öğrenen bireylerin değil, bir bütün sistem olarak Arapça öğretimi programlarının sorunları ve çözüm yolları üzerinde yoğunlaştığını dile getirmektedir. Bu itibarla kitabının, Türkiye’de Arapça öğretiminde karşılaşılan zorluk ve sorunların birçoğunu aşmaya katkı sağlayacağını ifade etmektedir.

Yazar, Türkiye’de Arapça öğretim programlarının başarısızlığında Osmanlı öğretim sistemine bağlılığın büyük etkisi olduğu kanaatini taşımaktadır. Bu kanaatini desteklemek üzere, önsözün ardından ilk olarak, “*Cumhuriyet Öncesi Osmanlı Devletinde Arapça Öğretimi*” konusunu ele almaktadır. Açıklamalarında çoğunlukla Dursun Hazer’in, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi’nde (cilt I, sayı 1, 2002/1, ss. 274-293) yayımlanan “*Osmanlı Medreselerinde Arapça Öğretimi ve Okutulan Ders Kitapları*” başlıklı makalesini kendisine referans alan Snobar’a göre; Osmanlı medreselerinde Arapça öğretiminde yürürlükte olan dilbilgisi ve tercüme yöntemi, Arapça okuma ve yazmaya yardımcı olurken konuşma ve dinlemeyi ihmal etmekteydi.

Ayrıca öğretim, ders kitaplarının ezberlenmesine dayanıyordu. Kitap merkezli ve ezberci bu öğretim yönteminin bazı faydaları olmakla birlikte öğrenci üzerindeki etkisi genellikle olumsuzdu. Öğrencinin bir üst seviye geçmesi için, ders kitabını ezberlemiş olması yeterli sayılıyordu. Ders kitaplarının Osmanlı medrese tarihi boyunca değişmemiş olması da ayrıca öğretimde bir duraklama ve gerilemenin işaretiydi. Kitaplar öğretimi zorlaştıran gereksiz birçok ayrıntıyla doluydu.

O dönemde Arap dünyasının da çok farklı durumda olmadığını söyleyen yazar bir değerlendirme yaparak özetle şöyle diyor: “İnsaf ederek, bu yöntemin o dönemin şartlarına uygun olduğunu söylememiz gerekiyor. Doğrusu, Konya’da ya da Bursa’da yaşayan bir Osmanlı âliminden, kendi ülkesi için daha faydalı gördüğü bir ilmi bırakıp da belki ömründe hiç karşılaşmayacağı ya da çok kısa sürecek birliktelik sırasında bir Arap ile konuşmayı, uzun vakitler ayırıp öğrenmesini nasıl isteyebiliriz? Bugün de aynı düşünce ve inançta olanlar bulunmaktadır. Onlara göre, kitaplarla iletişim kurmak, yazarları ile iletişim kurmaktan daha önemlidir. Bugün bile bu düşünce dünyayı dolduruyorsa bundan seneler belki yüzyıllar öncesindeki insanlara ne diyebiliriz?”

Ahmad Snobar, Osmanlı medreselerinde yürürlükte olan Arapça öğretim programına dair bilgilendirmenin ardından ikinci konuyu “*Modern Türkiye’de Arapça Öğretimi*” meselesine ayırmıştır. Buradaki açıklamalarında, Cumhuriyet döneminden günümüze kadar süreçte, son yıllar hariç, tercüme ve dilbilgisi yönteminin Arapça öğretiminde güç ve önem bakımından başta gelen yöntem olduğunu ifade etmektedir. Bu durum ancak Arap dünyasında okuyan Türk hocaların mezun olup ülkelerine geri dönmeleriyle değişmeye başlamıştır. Bu değişimde, son yıllarda Arap dünyasına yönelik yaşanan kültürel, siyasal ve ekonomik açılımların da etkisi olmuştur.

Bununla beraber Arapça öğretiminde son yıllarda gözle görülen büyük kemiyet artışına karşılık aynı oranda keyfiyet artışı maalesef

sağlanamamıştır. Günümüzde, dil öğretim metot ve araçlarını geliştiren bazı modern üniversiteler dışında, üniversitelerin birçoğunda Arapça öğretimi eski minval üzere, dilbilgisi-tercüme yöntemiyle, başarısızlığa da mahkûm eden zorluklar ve sorunlar eşliğinde yürütülmektedir.

Kitabın üçüncü başlığı “*İstanbul’daki Üniversitelerde Uygulanan Arapça Öğretim Programlarına Genel Bakış*” adını taşımakta olup, burada ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde hazırlık sınıflarında izlenen programların hedefleri, araç ve yöntemleri, derslerin dağılımı ve öğrenci seviyelerinin belirlenmesine dair durum tespiti yapılmaktadır. Yazar burada devlet üniversiteleriyle özel üniversitelerin karşılaştırarak; devlet üniversitelerinde Arapça öğretim programının sadece okunanı anlamayı ve tercüme etmeyi hedeflerken özel üniversitelerde bunun yanı sıra iletişimi de hedeflediğini belirtmektedir. Ders saatleri dağılımı olarak değerlendirildiğinde bazı devlet üniversitelerinde ders saatlerinin büyük bölümü sarf-nahiv konularına tahsis edilirken, özel üniversitelerde zamanın çoğu dil becerilerine ve iletişime ayrılmaktadır.

Snobar, dördüncü olarak, söz konusu kurumlarda Arapça öğretim programlarının uygulama sürecinde karşılaşılan bazı zorluk ve sorunları ele almaktadır. Türkiye’de Arapça öğretimi deneyiminin henüz olgunlaşmadığını, Arapça öğretimi yapan kurumların almaları gereken daha çok mesafenin bulunduğunu ifade eden yazar, ülkemizde Arapçanın öğretiminde sorunların daha çok şu alanlarda ortaya çıktığını belirtmektedir: 1) Öğretmen seçimi ve hizmet içi eğitim çalışmaları, 2) öğrencilerin seviyelerine göre kur sisteminin uygulanması, 3) programın hedeflerinin neler olduğu; programın okuma mı yoksa iletişim temelli mi olacağı, 4) Arapça hocaları arasındaki koordinasyon eksikliği, 5) metot ve yöntem tercihindeki farklılıklar, 6) derslerin dağılımı, 7) dersliklerdeki öğrenci sayıları.

Arapça öğretiminin teorik bilgi aktarımından daha çok uygulamalı öğretim olduğunu ifade eden yazara göre; Arapça hocası sınıf

ortamında bir vaiz veya konferansçı gibi davranmamalı, aksine bir rehber olduğu bilinciyle hareket edip öğrenciye uygulatarak, onları alıştıranak öğretmelidir.

Bu sebeple, Arapça öğretiminde görevlendirilecek kimseler, alanında uzman olmayan kişilerden seçilmelidir. Uzman hocalar, öğrencileri, insanlar ve kitaplar ile iletişimlerinde çok nadir karşılaşacakları ayrıntı bilgilerle boğmaktadırlar.

Ayrıca her dersliğe en fazla üç hoca atanmalıdır. Bu hocalar da birinin bıraktığı yerden diğeri devam edecek şekilde aynı derse peş peşe girmelidirler. Derslerde dil; sarf, nahiv, konuşma, yazma, okuma, dinleme şeklinde parçalanmaksızın aynı ders içinde bunların hepsine belli oranlarda yer verilmelidir.

Kitabın, “*Tecribetu Bernâmeçi’l-‘Arabiyye fî Muesseseti İstanbul li’t-Ta’lîm ve’l-Ebhâs*” başlıklı ikinci kısmında yazar, İSAR Vakfı’nda Arapça programında izledikleri öğretim stratejilerinin en önemlilerini ve bu stratejilerin ardındaki vizyonu anlatmaktadır.

Ahmad Snobar bu kısımda önsözün ardından ilk olarak İSAR Vakfı’nı tanıtmakta ve vakfin hedefleri, akademik projeleri hakkında bilgi vermektedir. İkinci olarak, vakıfta uygulanan Arapça öğretim programının mevcut durumuna ve programı uygulama sürecinde karşılaşılan engeller ve zorluklara ilişkin tespitler yapmaktadır.

Metin ezberini Arapça öğretiminin önündeki en büyük engellerden biri olarak gören Snobar, İSAR Vakfı’nda ne başlangıç ne de ileri seviyelerde öğrencilere asla metin ezberletmediklerini ifade etmektedir. Başlangıç seviyesinde, öğrencide sadece Arapça konuşma, okuma, dinleme ve yazma becerilerini geliştirmek hedeflenmekte, bu sebeple klasik yöntem üzere sarf ve nahiv anlatılmamaktadır. Bu seviyede öğrenciye dilin kuralları, ayrıntıya girilmeden, kalıplar halinde öğretilmektedir.

Türkiye’de Arapça öğretimine dair gözlem ve deneyimlerine ilişkin bulguları paylaşan yazar, Türkiye’de Arapça öğretiminin en

temel ve belirgin engelinin kültür, dil ve ihtiyaç olarak Türk öğrenciye uygun öğretim programlarının ve ders materyallerinin olmaması olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, uygulanan programların ve ders materyallerinin çoğunun yurtdışından ithal edildiğini, özellikle Türk öğrencinin ihtiyaçlarını dikkate alan program ve materyallere ihtiyaç olduğunu; bunun çözümünün kolay olmadığını, güçlü kurumların desteğinin gerektiğini söylemektedir.

Sonuç olarak; Ahmad Snobar'ın bu çalışmasının, Türkiye'de Arapça öğretimi ile ilgilenen herkes için yol gösterici niteliğe sahip bir kitap olduğunu düşünüyoruz. Kitabın, bu alanda gerek bilgi paylaşımına gerek yeni ufuklar açacak yapıcı tartışma zeminlerinin oluşmasına katkı sağlamasını ümit ediyoruz.